

VLAAMSE BEWEGING – MOUVEMENT FLAMAND

Ontbreekt het de Vlaamse Beweging niet aan interpretatieve studies, op stuk van bronnen- en referentiemateriaal zijn er integendeel heel wat lacunes aan te wijzen. De twee werken die hieronder besproken worden vormen dan ook een belangrijke bijdrage in deze sector en verdienen uit hoofde daarvan enige speciale aandacht.

Encyclopedie van de Vlaamse Beweging, deel I (A-L) onder redactie van J. DELEU, G. DURNEZ, R. de SCHRIJVER, L. SIMONS, uitg. Lannoo, Tiel-Utrecht, 1973, 902 p.

De Vlaamse kwestie beroerde niet alleen opeenvolgende generaties, maar ook vaak diegenen die, al of niet met ideologische bijbedoelingen, verklaringen gingen zoeken voor wat er zich in het verleden wel en niet had voorgedaan. De redactie van deze encyclopedie beoogt na anderhalve eeuw Vlaamse beweging een balans op te maken, waarbij ze tegelijkertijd wil tegemoetkomen aan de belangstelling voor het fenomeen en nieuwe impulsen wil geven aan de wetenschappelijke bestudering ervan. Met dat doel werden vele honderden kleine artikelen samengebracht gewijd aan personen, instellingen, periodieke en andere publikaties, die in negatieve of positieve zin de beweging beïnvloed hebben. Daarnaast uitvoerige bijdragen over de houding van de verschillende partijen, over kollaboratie en amnestie, over kulturele autonomie en federalisme, over demografie en economie, over literatuur en muziek... Elk artikel wordt aangevuld met een literaturopgave. De optiek blijkt uit de flaptekst: "De Vlaamse Beweging bestaat niet.... De opgang van het Vlaamse volk is een dialectisch samenspel van politieke, sociale, economische en culturele factoren". Uit het woord vooraf verneemt men dat bij de keuze van de trefwoorden en de behandeling van de stof drie componenten bepalend zijn geweest: "De Vlaamse Beweging als taalstrijd, als nationale bewustwording, als beweging voor geestelijke en materiële opgang". Een stoutmoedige onderneming, waarbij en het initiatief en het resultaat merkwaardig zijn. De geïnteresseerde vindt nu zonder verder zoekwerk elementaire informatie, waarbij de probleemstellingen tot verdere lektuur en bezinning kunnen aanzetten; de wetenschappelijke onderzoeker kan er heel wat tijd door inwinnen.

AVV-VVK ontbreekt inderdaad niet helemaal, wat blijkt uit het

aantal opgenomen vrijzinnigen en katholieken, zelfs in acht genomen dat deze laatsten de meerderheid vormden. Bovendien begin je soms haast vanzelf figuren en de aan hen bestede kolommen te vergelijken (ons overkwam dit bij Frans Van Cauwelaert en Camille Huysmans). Meer algemeen is de aandacht voor sommige namen al even verwonderlijk als de afwezigheid van andere. Niettemin moet de poging tot pluralistische benadering toegejuicht worden. De encyclopedie heeft een ernstig wetenschappelijk karakter en een aantal aspecten worden er op een grondige, zelfs vernieuwende manier belicht. Dit belet niet dat het gevolgde procédé af en toe onbehaaglijk stemt : bijdragen laten leveren door sympathisanten of nog nauwer bij de materie betrokkenen heeft naast voordelen ook manifeste nadelen. De redactie had er alleszins in haar voorwoord melding moeten van maken en bovendien de graad van betrokkenheid aanduiden, al was het maar door na elk artikel enkele notities over de auteur te geven. Een argeloze lezer zou hierdoor de - af en toe noodzakelijke - kans krijgen tot een meer kritische lektuur.

Stoutmoedig, maar in opvatting en uitwerking stoutmoedig genoeg ? Als men zulk gigantisch werk aanvat, dan wordt het enorm belangrijk vanuit welke vraagstelling het geheel opgevat wordt, welk soort informatie men bij de verdeling van het werk van zijn medewerkers verlangt en welke normen men dientengevolge stelt. De samenstellers stonden daarbij voor de grote moeilijkheid dat er over de Vlaamse beweging en de er aan ten grondslag liggende Vlaamse kwestie al heel wat geschreven is, maar dat diepgaande onderzoeken en syntheses toch eerder schaars blijven. Nu brengen wij begrip en respect op voor het werk van de redactie die waarschijnlijk binnen een bepaalde tijdslimiet wilde klaarkomen, maar toch vragen wij ons af of men naast de status questionis het talent en de energie van de meer dan 300 medewerkers niet nog meer had kunnen kanaliseren naar de bestaande vacua (een aantal uitvoerige bijdragen vullen wel leemten). Primo moet nog steeds gepeild worden naar de intensiteit van het sociaal-emanciperend aspect van de Vlaamse beweging in relatie met de andere twee konfliktzones die de konstanten van de Belgische structuur vormen : de sociaal-ekonomische en de levensbeschouwelijke (cfr. A.W. Willemsen, p. 38). Praktisch betekent dit dat men bijvoorbeeld voor de 19de eeuw niet alleen het gedrag moet nagaan t.o.v. Vlaamse verzuchtingen, maar ook dit van Vlaamsgezinden t.o.v. sociale wantoestanden, en meer bepaald voor het ijveren vóór algemeen stemrecht, wat niet alleen de arbeiders ten goede kwam, maar ook een zeer flamingantische daad had kunnen zijn. Aansluitend dient

nagegaan welk spanningsveld de partijen domineert en in welke mate de andere (volledig - vaak - soms) daaraan omwille van de partij-eenheid ondergeschikt worden gemaakt en hoe de zich engagerende politici daarop gereageerd hebben. Secundo moet ingegaan worden op de betekenis die aan het zich Vlaams manifesteren gehecht wordt en de wijze waarop men de argumentatie inkleedt. Terecht stelt Willemsen dat voornamelijk over de geschiedenis van de katholieke partij en de positie van de Vlaamse beweging er in nog heel wat onzekerheden bestaan (p. 678). Bij een deel van de Vlaamsgezinde clerus stond het behoud van een traditionele leefwereld centraal : het Vlaamse volk godsdienstig en behoudsgezind houden, waarbij de Vlaamse taal als één der pijlers, als middel daartoe diende. Dit hoeft niets af te doen aan hun Vlaamsgezindheid, maar het relateert en releveert wel de betekenis ervan. In de encyclopedie wijst men er wel herhaaldelijk op dat het ijveren voor de Vlaamse zaak voor bepaalde partijen of groepen binnen die partijen samenviel met andere belangen, maar zonder dat het voldoende uit de verf komt. Te meer daar de bijdragen over de relaties tussen Kerk, Vlaamse beweging en katholieke partij minder bevredigen. Tertio kon het stemgedrag van de besproken politici in het Parlement nagegaan worden, op het moment dat zij verantwoordelijkheden moesten nemen, en dit voor een lange periode. Dit bemoeilijkt bepaalde interpretaties, zoals Wils' apologie van het katholiek democratisch flamingantisme en zijn allergie voor alle Vlaamsgezinden daarbuiten. Ter verduidelijking : binnen de Belgische Werklieden Partij ontstaat al verdeeldheid over de Vlaamse kwestie vanaf hun Kamerdebuut in 1894, zodat zij er in 1909 noodgedwongen een vrije kwestie van maken. Hiervoor kan de redactie uiteraard niet aansprakelijk worden gesteld. Quarto dient de relatie onderzocht tussen Vlaamsvoelendheid en het zoeken naar politieke en sociale promotie van nog niet aan bod komende middengroepen. Mede in dit opzicht is het jammer dat vele medewerkers in de biografieën de socio-professionele achtergrond niet weergeven, wat voor een duiding onmisbaar is. Wellicht gaat dit de doelstellingen van de samenstellers ver te boven. Deze encyclopedie had o.i. echter een nóg grotere aantrekkingskracht kunnen uitoefenen, indien voorafgaandelijk met de medewerkers een aantal hypothesen waren uitgewerkt, waarmee bij het onderzoek kon worden rekening gehouden en die aan bronnenmateriaal konden worden getoetst. Deze bedenkingen beletten niet dat het uiteindelijk resultaat van deze encyclopedie positief is, en dat men nu al kan spreken van een onmisbaar werkinstrument.

Harry VAN VELTHOVEN
Assistent aan de Vrije Universiteit te Brussel